

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

Cap. I. De Italiâ in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

CAPVT PRIMVM.

De Italia in genere.§. I. *Italia nomina.*

VARIA huius Regionis nomina, apud Antiquos scriptores leguntur, quorum inusitatissima, & rarissima sunt *Arzessa*, & *Camafene*, de quibus lege Cluverium: quæ sequuntur illustrissima sunt, & à pluribus vsurpata.

SATVRNIA à *Saturno*, cuius vocis meminere Dionys. Halic. lib. 1. Iustinus lib. 43. Macrobius 1. Saturn. cap. 7.

HESPERTIA à Græcis nominata est, vel quòd in Occidentem procurrat, vel ab Hespero stellâ, vel ab Hespero fratre Atlantis qui pulsus à germano Italiam tenuit, inquit Seruius. Dicitur autem vel antonomasticos *Hesperia*, vel *Magna*, cum Hispania dicatur *Hesperia Ultima*, sic Seruius & Isidorus; *Magna* autem vocata est ob res magnas in eâ gestas vt omnes fatentur.

LATIVM quoque dicta est Italia tota, quòd in eâ Saturnus Iouis iram fugiens latuisset.

TYRRHENIA, vt vult Tzetzes in Lycophronem, & Dionys. Halicar. lib. 1. vnde factum vt Roma à quibusdam vrbs Tyrrhenica diceretur.

MAGNA GRÆCIA, vt tradit Isidorus lib. 14. Orig. cap. 4. *Italia olim à Græcis populis occupata Magna Græcia dicta est.*

AVSONIA, vt fabulantur Poëtæ ab Aufone Vlyssis, & Calypsus filio, vel vt loquitur Historia, ab Ausonibus populis indigenis, & perantiquis. Verè autem dicebatur Ausonia à Circeo Pio. ad Fretum Siculum, vt postea docebimus.

OENOTRIA, vel ab Oenotro Rege, vel *ὄπις τῆς οἴνου* à vino optimo, vt Seruius: meliùs ab Oenottis populis nomen accepit, qui cum Peucetiis ducibus Oenotro, & Peucetio Lycaonis filiis ex Arcadiâ in extremam Italiæ partem venerunt, vnde Aufonas expulerunt, vt postea dicemus: noménque inditum minimæ parti in vniuersam Italiam propagatum est.

CHONE, vt scribit Hesychius ex Antiocho Xenophanis filio lib. 1. de Italiâ, à *Cone* Regiunculâ inter Sybarim & Crotonem.

ITALIA denique communiter vocata est, vel ab Italo quodam, vel à Bobus quos Græci *Ἰτάλοι* dicunt, ita Varro. Quis autem fuerit ille Italus discussum reperies apud Cluuerium sub initium suæ Italiae.

§. 2. *Quantitas Italiae antiquæ.*

TERMINI	}	<i>Termini antiquissimi Italiae fuerunt Æsis Fl. Iesi, & Arnus Arno, postea deuictis Senonibus Rubico Fiumecino, quibusdam Pisatello.</i>
		<i>Novi autem termini Antiquæ Italiae fuerunt ab Occidente Varus Fl. vel vt aiunt Polybius & Strabo, Alpium radices; ab Oriente Arfia, Fl. Arsa, vel vt alij volunt vrbs Pola, Pola.</i>
LONGITUDO	}	<i>Plinio lib. 3. cap. 5. ab Alpino iugo, seu Augustâ Prætoriâ per urbem Capuam cursu meante Rhegium; decies centena & 20. millia passuum: idem censent Solinus, & Martianus Capella.</i>
ITALIÆ		<i>Straboni lib. 4. decies centenum millium.</i> <i>Rutilio lib. 2. Itinerarij: Millia per longum decies centena feruntur.</i>
LATITUDO ITALIÆ.	}	<i>Plinius lib. 3. cap. 18. à Varo Fl. per Vada Sabbatia Taurinos, Comum, Veronam, Vicentiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, ad Arfiam Fl. 100000 millia passuum colligit; Cluuerius emendat 100000. M. P.</i>
		<i>Idem Plinius lib. 3. c. 10. & Solinus maximam eius latitudinem, seu vt plurimum esse 30000. vbi fortè error pro 100000.</i>
	}	<i>Plinio lib. 3. c. 10. vbi minimum, ait, cxxxvi. Mil. Pas. Idem sentit & Solinus.</i>
		<i>Rutilio 2. Itinerarij vbi tamen angustissima dicitur — Augustissima tellus, Triginta & centum millia sola patet.</i>
	}	<i>Plinio lib. 3. cap. 10. ad portum quem Annibalis vocant, 40. mil. pass. vbi error irrepsit pro 20.</i>
		<i>Martianus Capella 20. Mil. Pas.</i>

FIGV- *Trigona* Polybio lib. 3. quem refutat Strabo lib. 5. sub
 RA } initium.
 I TA- } *Querneo folio similis*; Plinio lib. 3. cap. 5. *Solino* cap.
 LIÆ. } 8. *Martiano Capelle* lib. 6. *Rutilio Itinerarij* libro se-
 cundo.

AMBITVS } Propositus à Plinio, Solino & Martiano Capella
 ITALIÆ. } stare non potest, idcirco eum appellare præter-
 mitto vt ineptissimum, & à vero longiùs abhor-
 rentem.

MEDIUM } Plinius lib. 3. cap. 12. ex Marco Varrone, Soli-
 ITALIÆ. } nus, & Capella, in Agro Reatino locant ad Cu-
 tilix lacum quem Italix umbilicum vocant: *Po-
 zo Ratignono.*

§. 3. *Qualitas Italiae Antiquae.*

FERTILIS. Dionys. Halicarnassens lib. 1. eam fertilitate ante-
 ponit Babylonix, Ægypto, & omnibus terris. Ælianus lib. 9. Var.
 cap. 16. agnoscit in eâ ἀρετὴν πάμφορον ἢ εὐχοτον. Marcus Varro de
 re Rustica lib. 1. cap. 2. post multas & eximias laudes, ait in eâ
 vnum iugerum dare denos & quinos culleos vini. Plinius omnia
 his verbis videtur complexus esse lib. 37. cap. 13. *Quidquid est quo
 vita carere non debeat nusquam est præstantius, fruges, vinum, olea,
 vellera, &c.* Strabo denique libro 6. χρηστοκαρπία frugum præstan-
 tiam in eâ laudat.

RIGVA. Vocat eam Ælian. Var. lib. 9. cap. 16. εὐδρον, & Stra-
 bo lib. 6. laudat ibidem, τὸ μέγεθος ἢ πλήθος τῶν ποταμῶν ἢ λιμνῶν,
amplitudinem & multitudinem fluviorum; lege Plinium lib. 3. cap. 5.

PORTVOSA. Ælian. lib. 9. cap. 16. θάλασσα ἀγαθὴ παρέχειται αὐ-
 τῇ, ὅρμοις πανταχόθεν διειλημμένη ἢ καταγωγαῖς ἀφθόνοις, ἢ κατάρσε-
 σιν. *Solinus* cap. 8. agnoscit Italix littora portuosa, orasque pa-
 tentibus gremiis commercio orbis accommodatas. *Plinius* lib.
 3. cap. 5. nominat eam gremium terrarum patens vndique, & ad
 iuuandos mortales auidè in maria procurrentem Italiam. *Strabo*
 tamen lib. 6. in eâ agnoscit ἀλίμενον ἢ τὸ πλείστον, & habere λιμέ-
 νας μεγάλας ἢ θαυμαστές, & vtrumque vtilissimum esse docet.

POPVLOSA. Ælianus lib. 9. Variarum cap. 16. ait antiquitus in

Italiã numeratas esse vrbes septem & nonaginta supra mille. Idem afferit multos in eam commigrasse illectos suauitate morum eius incolarum. *Solinus* cap. 8. Colonias in eã frequentes laudat. Sed illustris est *Plinij* locus lib. 3. cap. 20. *Hæc est quæ L. Emilio Paulo, & C. Attilio Regulo Coss. nunciato tumultu Gallico, sola sine externis auxiliis, etiam tunc sine transpadanis, equitum octoginta millia, peditum septingenta millia armauit.*

DIVES. *Plinius* lib. 3. cap. 2. *Metallorum omnium fertilitate nullis terris cedit, sed interdictum est veteri Senatusconsulto Patrum, Italia parcentium; quæ & ferè repetit lib. 33. cap. 4. Item etiam Strabo lib. 6. laudat in Italiã τῶν μετάλλων εὐπορία παντοδαπῶν.*

§. 4. *Lingua Antiqua Italia.*

VMBRICÆ meminit Pompeius Festus, dum ait Plautum Vmbricè vocare *Strebula* coxendices victimarum.

TVSCÆ linguæ vocabula sunt *Æsar* Deus Suetonio: *Subulo* Tibicen: *Cupra* Græcis ἄξ: *Verse* ignis: *Arsè* auerte: *Cupra* Iuno: *Liuius* lib. 10. disertè docet non fuisse Romanam.

VOLSCORVM: *Sublices* afferes vnde pons sublicius: & apud Festum, *Obscè* & *Volscè* fabulantur nam Latine nesciunt.

OPICORVM, seu OSCORVM & SABINORVM, eandem fuisse linguam satis benè demonstrat *Cluuerius*, & *Oscè* locutos esse quorum magistratus Capuæ *Mediastuticus* dicebatur, quæ vox *Oscæ* est: innuit quoque *Liuius* lib. 10. *Samnites* *Oscâ* linguâ vfos esse. *Marsi* quoque fortè *Oscorum* idiomate loquebantur: siquidem vox *Herna* mons, quæ apud *Seruium* vox *Sabina* est, apud Festum dicitur *Marfa*. Nihilominus sequentes voces perhibentur

OPICORVM, seu OSCORVM fuisse: *Daliuum*, insania; *Famel*, *Seruus*; *Mæsius*, *Maius*; *Mamers* *Mars*; *Mediastuticus*, Magistratus: *Pettora* quatuor, vnde currus 4. rotarum *Petoritum*; *Sollum* rotum seu solidum.

SABINORVM autem; *Ciprum* bonum; *Creperum* dubium, vnde *crepusculum*; *Februum* purgamentum; *Cuba* lectica, vnde *cubiculum*; *Curis*, hasta; *Nar* sulphur; *Herna* saxa, vnde *Hernici*; *Nero* fortis & strenuus: *Cascus* vetus.

§. 5. *Politia antiquæ Italiae.*

ITALICORVM populorum alij fuere *αὐτόχθονες*, & indigenæ; alij exteri, qui bonitate terræ illecti in Italiam irrupere. Umbri antiquissimi dicebantur Italiæ populi, sic Florus lib. 1. cap. 13. sic Plinius lib. 3. cap. 14. vbi & notat quasi *Ombrios* dictos esse secundum quorundam opinionem, quod inundatione terrarum ex imbris superfuissent. Indigenæ quoque fuerunt *Siculi*, quos Oenotrij qui se dixere Aborigines, expulerunt ex agris Sabino, & Latino, & iterum ex inferiori Italiæ parte Aufones, seu Sabini, tumque in Siciliam immigrarunt quam de suo dixere nomine. *Euganei* quoque verè Itali fuerunt, sed eorum agri pars occupata est à Venetis, alia à Carnis. Reliqui dicti sunt *Opici*, *Osci*, *Aufones*, & *Sabini* qui se præ cæteris Italiæ *αὐτόχθονες*, dixere, ut ait Strabo libro 5. & eorum proles fuere populi qui partem Meridionalem Italiæ penè totam obtinuerunt.

Exteri autem, vel Asiatici fuere, vel Arcades, vel Celtæ, ex Asiâ profecti sunt *Etrusci* nempe ex Lydiâ, ut aiunt omnes antiqui, vno reclamante Dionysio Halicar. ut postea dicemus. Ex Troade, & Paphlagoniâ *Veneri* Duce Antenore, ex Græciâ, seu Arcadiâ *Pelasgi*, *Oenotrij*, *Iapyges*, seu *Peucetij*, aut *Apuli*. *Rheti* pars Etruscorum fuere, qui expulsi ex agris suis ad Alpes profecti sunt. *Oenotrij* qui se postea *Aborigines* dixere genuere *Latinos*, & eorum pars *Rutuli*; *Volsi* quoque fortè Oenotriorum proles fuerunt, aut veriùs eorum origo nescitur, sed hæc fusiùs postea, in singulis illis populis, quorum tibi obicimus sequens stemma, quod tibi non inutile videbitur ad intelligendos veteres historicos.

STEMMA POPVLORVM
ITALICORVM.

EXTERI POPVLI ITALICI

ASIA-	Ex Troade & Paphlagoniâ	Veneti Duce Antenore.
TICI.	EX LY- DIA	ETRVS- CI
		Etrusci propriè dicti inter Tiberim & Arnun. Rhæti versùs Alpes.
GRÆ- CI	OENOTRII, qui postea se dixere ABORIGINES	LATINI, quorum pars Rutuli, VOLSCI fortè; nam eorum genus ignoratur.
seu	PEVCETII, Græcis Iapyges Latinis	Daunij. Peucetij.
ARCA- DES	APVLI	Messapij.
	PELASGI qui se Oenotriis & Sabinis iunxere.	
CEL- TÆ,	LIGVRES gens Celtica vsque ad Rhodanum fusa.	
	CARNI gens quoque Celtica, Euganeorum domitrix.	
seu	GAL- LI	TRANSPA- DANI
genetis	seu	Libici. Insubres. Læui. Orobij. Cænomani.
CEL- TICI	GALA- TÆ.	CISPA- DANI
		Amanes. Boij. Lingones. Senones.
IN-	VMBRI antiquissimi Italiæ populi.	
	SICVLI eiekti in Siciliam ab Ausonibus.	
DI-	EVGANEI præda Venetorum, & Carnorum.	

GE-	OPIGI	S A-	Picentes quorum pars Picentini, à supero mari ad inferum tradu- cti.	
NÆ				seu
POPY-	OSCI,	qui se	Marrucini.	
LI				diçti
ITA-	&	αἰρό- φορες dicunt:	Vestini.	
LICI				
seu	AVSO-	eorum	Æqui, seu Æquicolæ.	
	NES			Hernici.
αἰρό- φορες	eorum pars	PRO-	SAM-	
		LES	NI-	Hirpini.
		vnde	LVCANI	
		nati.	vnde nati	Brutij.
			Campani.	

§. 6. De Apennino monte vniuersam Italiam decurrente.

NOMEN Apennini, cur sit huic monti inditum nemo sapienter dicere potest. Nam dubio procul nugantur Seruius, Isidorus, & Paulus Diaconus qui eum à Pœnis dictum volunt. Totam Italiam percurrit, sectusque in duo cornua, altero Siculum, altero Ionium spectat; procurrens autem ad Iapygium Promontorium *Vultur* appellatur ab indigenis, vt vult Strabo.

ALTITVDO Apennini par Alpinae dicitur apud Silium Italicum lib. 2.

Alpibus equatum tollens caput Apenninus.

Sed Lucanus hyperbolicus eum etiam supra Alpes euehere videtur lib. 2. Pharsalidos.

— *quâ collibus Apenninus*

Erigit Italiam, nullo quâ vertice tellus

Alius intumuit, propiusque accessit Olympo.

LONGITVDO eius pendet ex principio & fine: de *fine* nulla difficultas, certum est enim in Leucopetram, seu Brutium Promontorium desinere vulgò *punta delle Saëta*: de *INITIO* reperio quinque discrepantes sententias.

Prima

SECUNDÆ PARTIS LIB. V. 517

Prima opinio est Appiani in Annibalicis, qui eum statim ab Alpibus exoriri putat, ideóque totam Italiam decurrere. Idem dicere videtur Polybius lib. 2. qui Apennini cum Alpibus connexionem supra Massiliam (hoc est in parte agri Massiliensis) agnoscit; & Padum oriri ex Vertice, Alpes & Apenninum connectente.

Secunda opinio, hoc initium statuit ad Vada Sabbatia, sic Decimus Brutus apud Tullium lib. 12. Famil. *Ad Vada peruenit, qui locus iacet inter Apenninum, & Alpes.*

Tertia est Strabonis libro 4. qui ab vrbe *Genua* inchoat Apenninum: errauit tamen eodem in loco, cum Alpes terminat ad Vada Sabbatia: quis enim vnquam hiatum inter illos duos montes agnouit?

Quarta opinio est Titi Liuij lib. 21. qui connexionem Alpium, & Apennini locat ad fontes Fl. Trebiæ, hodie etiam *Trebbia*.

Quinta opinio est scriptorum medijsæui, qui Alpes ad Tusciam, & Æmilix finem promouerunt: sic Agathias lib. 1. Montes inter Tusciam, & Æmiliam Alpes vocat; & Lucanus lib. 2. ait Rubiconem intumuisse *Alpinis nubibus*. Agathix adstipulantur Seruius & Isidorus: quorum opinionem firmare videtur quòd in præfentiâ inter Florentiam, & Cæsenam stet oppidulum dictum *Castellum dell' Alpi*. Clucrius putat Apennini hanc partem à Gallis Alpes vocatam esse, quoniam hi linguâ patriâ omnes editos montes, Alpes vocant.

ANTIQVA ITALIÆ DIVISIO
GENERALIS.

ITALIÆ PARS SEPTEN-	GALLIA CIS- ALPINA	{	Transpadana: <i>Mediolanum.</i>
			Cispadana: <i>Bononia.</i>
			Liguria: <i>Genua.</i>
TRIO- NALIS.	{		Venetia: <i>Patavium.</i>
			Pars Rhætix: <i>Tridentum.</i>
			TVSCIA. In qua 12. populi ex 12. vrbibus dicti.
			VMBRIA: <i>Spolegium. Ariminum.</i>
			SABINIA: <i>Cures. Reate.</i>
			LATIVM: <i>Roma Gentium Domina.</i>

ITA- LIÆ PARS	{		SAMNIVM: Vbi Piceni, Samnites, Marfi, Peligni, &c.		
			CAMPANIA: <i>Capua.</i>		
ME- RI- DIO- NA- LIS.	{	MA- GNA GRÆ- CIA.	{		
				APV- LIA	Daunia: <i>Sipontum.</i>
					Peucetia: <i>Canusium.</i>
				MESSA- PIA	Calabri: <i>Brundisium.</i>
Salentini: <i>Tarentum.</i>					
OENO- TRIA.	Lucani: <i>Pestum. Sybaris.</i>				
	Brutij: <i>Rhegium. Hipponium.</i>				

INSV- LÆ	{	MAIO- RES	SICILIA: <i>Syracuse. Messana.</i>
			CORSICA. <i>Aleria: Mariana.</i>
AD	{	MING- RES	SARDINIA: <i>Calaris.</i>
			Ilua.
ITA- LIAM	{	PRÆ- CIPVÆ	Pontia.
			Ænaria.
			Capreæ.
			Diomedææ.
			Æolix.
			Ægades.
			Melita.

ITALIÆ SEPTENTRIONALIS DIVISIO.

	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2">VENE-</td> <td rowspan="2">TIA.</td> <td rowspan="2">}</td> <td>ISTRI. Pola: <i>Pola.</i></td> </tr> <tr> <td>CARNI. Aquileia: <i>Aquilee.</i></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>VENETI. Patavium: <i>Padouë.</i></td> </tr> </table>	VENE-	TIA.	}	ISTRI. Pola: <i>Pola.</i>	CARNI. Aquileia: <i>Aquilee.</i>				VENETI. Patavium: <i>Padouë.</i>
VENE-	TIA.				}	ISTRI. Pola: <i>Pola.</i>				
		CARNI. Aquileia: <i>Aquilee.</i>								
			VENETI. Patavium: <i>Padouë.</i>							
GAL-	PARS RHÆTORVM Tridentum: <i>Trente.</i>									
LIA			CENOMANI. Cremona & Mantua.							
			EVGANEI. Tusculanum: <i>Tusculano.</i>							
	GAL-		INSVBRES. Mediolanum: <i>Milan.</i>							
	LIA		OROBII. Bergomon: <i>Bergamo.</i>							
			LEPONTII. Oscela: <i>Domo d'Oscella.</i>							
TRANS-	TRANS-		SALASSI. Augusta Prætoria: <i>Àdste.</i>							
	PADA-		LIBICII. Vercella: <i>Vercelles.</i>							
	NA.		LÆVI. Ticinum: <i>Pavia.</i>							
ALPI-			TAVRINI. Augusta Taurinorum: <i>Turin.</i>							
			SEGVSINI. Segusio: <i>Suze.</i>							
	GALLIA		ANAMANI. Placentia: <i>Plaisance.</i>							
	CIS-		BOII. Mutina: <i>Modene.</i>							
	PADA-		LINGONES. Forum Cornelij: <i>Imola.</i>							
	NA.		SENONES. Rauenna: <i>Rauenne.</i>							
	LIGV-		CAPILLATI. Genua: <i>Gennes.</i>							
	RIA.		MONTANI. Dertona, <i>Tortone.</i>							
TV-	Trans-Arnum Fl. APVANI. Pifa: <i>Pise.</i>									
SCIA,	CIS ARNVN	}	1. Volaterani.	}	5. Cæretani.	}	9. Clusini.			
seu	Fluuium		2. Vetulonij.		6. Veientes.		10. Aretini.			
ETRV-	Duodecim		3. Ruffelani.		7. Volsinij.		11. Cortonenses.			
RIA.	populi.		4. Tarquinij.		8. Falisci.		12. Perusini.			
	VILLVMBRI, seu	}	Ariminum: <i>Rimini.</i>							
VM-	Trans-Apenninum.									
BRIA.	OLVMBRI, seu VM-	}	Spoletium: <i>Spolette.</i>							
	BRI Cis-Apenninum.									
SABI-	CIS-VELINVM Fl.	Cures: <i>l'Euesché des Sabins.</i>								
NIA.	TRANS-VELINVM.	Reate: <i>Rieti.</i>								
	LATINI. Roma æterna:	<i>Romela Sainte.</i>								
LA-	RVTILLI. Ardea:	<i>Ardea.</i>								
	ÆVICOLI. Algidum perit;	hodie locus <i>l'Ostera.</i>								
TIVM.	HERNICI. Anagnia:	<i>Anagni.</i>								
	VOLSCI. Antium: perit;	<i>Antio rouïnata.</i>								
	AVRVNCI. Caieta:	<i>Caiete.</i>								

ITALIÆ MERIDIONALIS DIVISIO.

SAMNIVM.	PICEN- TES olim, & <i>Picentini</i> dicti.	{	VERVM PICENVM. Ancona: <i>Ancone.</i>	{	PALMENSIS. Asculum Pic. <i>Astoli.</i>			
						PICENVM ADIECTI- TIVM	{	PRÆVTIVS. Castrum Nouum: <i>Flauiano.</i>
	VESTINI. Amiternum: <i>Amiterno rovinata.</i>							
	MARRVCINI. Teateca: <i>Chieti, vel Tieti.</i>							
	FRENTANI. Oitona: <i>Ortona.</i>							
	PELIGNI. Corfinium: <i>Ruinæ prope Pentina.</i>							
	MARSI. Marrubium: <i>Mornea, seu Maro.</i>							
	SAMNITES { Beneuentum antea Malcuentum, hodie proprie dicti { <i>Beneuent.</i>							
	HIRPINI. Abellinum: <i>Auellino.</i>							

CAM- PANIA.	{	CAMPANI. Capua: <i>Sainte Marie de Capoue.</i>

MAGNA GREGIA.	APVLLIA.	{	DAVNIA. Sipontum: <i>Siponto.</i>	{	PEVCETIA. Canusium: <i>Canosa.</i>
	{	SALENTINI. Tarentum: <i>Tarento.</i>			
			LVCANI.	{	CIS APENNINVM, { <i>Pæstum, seu Posidonium:</i> vbi <i>Posidoniates</i> { <i>Piesi</i> ruinæ.
	TRANS-APENNINVM, { <i>Sybaris & Thurij: Sybari</i> vbi <i>Sybarite.</i> { <i>ruinæ.</i>				
		OENOTRIA.	{	CIS-APEN- NINVM	{
	RHEGINI				
		TRANS- APENNINVM.	{	CROTONIATÆ: <i>Croto, seu Cro-</i> <i>tona: Cortona.</i>	
	{				{

